

Mustafa İlke Pehriz

D1129028

# **TED ANKARA KOLEJİ VAKFI ÖZEL LİSESİ**

## **A TÜRK DİLİ VE YAZINI DERSİ UZUN TEZİ**

**ANADOLU'DA EFE OLMAK**

**Kılavuz Öğretmen:** Mustafa Değirmen

**Öğrencinin Adı:** Mustafa İlke

**Öğrencinin Soyadı:** Pehriz

**Diploma Numarası:** 00D1129028

**Sözcük sayısı:** 3920

**Araştırma Sorusu:** Yaşar Kemal' in " Çakırcalı Efe " adlı romanının odak figürü

Çakırcalı Efe sosyal gerçeklik içinde hangi yönleriyle ele alınmıştır?

## İÇİNDEKİLER

ÖZ .....	3
ARAŞTIRMA KONUSU VE GİRİŞ .....	4
1. TOPLUMSAL BAĞLAMDA	
a. ERDEMLİ YÖNÜ .....	5
b. GÜÇLÜ YÖNÜ .....	9
c. ŞİDDETLİ YÖNÜ.....	13
2. BİREYSEL BAĞLAMDA	
a. ERDEMLİ YÖNÜ.....	14
b. GÜÇLÜ YÖNÜ .....	17
c. ŞİDDETLİ YÖNÜ .....	17
SONUÇ .....	18
KAYNAKÇA .....	20

**Öz:**

Türkçe A dersi kapsamında uzun tez olarak hazırladığım bu çalışmamda Yaşar Kemal'in Çakırcalı Efe adlı yapıtını seçtim. Türk toplumunun yaşamsal algılarında, her devirde yer etmiş bir kurtarıcı beklentisi ve bu kurtarıcıların, kahramanların rolü, ilgimi çekmiştir. Anadolu 'efeler diyarı' olarak da tanımlanmaktadır. Tez çalışmam için bu Anadolu gerçekliğini, Yaşar Kemal gibi dünyaca tanınmış bir yazarın yapıtını odağa alarak incelemek istedim. Yaşadığı dönemde etkin bir kişiliği olan Çakırcalı Efe'yi, bütün yönleriyle incelenmeye uygun buldum.

Yapıtı adını veren Çakırcalı Efe karakterini çalışırken onu kahraman yapan nitelikleri toplumsal ve bireysel bağlamda erdem, güç ve şiddet gibi üç olgu üzerinden gerçekleştirdim. Sonuç bölümünde de çalışmamı toparlayarak yaşanan toplumsal ve bireysel gerçekliklerin kurmaca yoluyla yansıtıldığını kanıtlamış oldum.

**Öz Sözcük Sayısı:111**

**Araştırma Sorusu:** Yaşar Kemal’ in “ Çakırcalı Efe ” adlı romanının odak figürü Çakırcalı Efe sosyal gerçeklik içinde hangi yönleriyle ele alınmıştır?

## Giriş

Bir millet, kendilerini düştükleri kötü durumdan kurtarmak için bir kurtarıcıya ihtiyaç duymuştur her zaman.Ölümüne güvenecekleri ve aynı zamanda dertlerine derman olacak bir kahraman istemişlerdir .Bu herkesten beklenebilecek kolay bir şey değildir. Hele de bir “eşkiyadan” ...Yaşar Kemal,on beş yıldan fazla bir zaman boyunca Osmanlıya baş kaldırmış ve aynı zamanda da köylünün ve fakirin koruyucusu olmuş bir eşkiya olan Çakırcalı Efe’ yi Osmanlı halkının kurtarıcısı olarak işlemiştir. Yaşar Kemal,romanında Çakırcalı Mehmed Efe’nin yaşam öyküsünü okuyucuya tüm çıplaklığıyla aktarmayı başarmıştır. Yazar,Çakırcalı’nın hayatını işlerken erdemli, şiddetli ve güçlü yönlerinin önemini vurgulamıştır.Roman boyunca,Çakırcalı’nın etrafındaki birçok şey tamamıyla değişirken kendisi asla bu üç değerini kaybetmemiş ve yozlaşmamıştır .Bu özelliği de onu diğer eşkiyalardan ayıran en önemli özellik olmuştur.

Bu tez çalışmasında önemli bir figür olan Çakırcalı,sosyal gerçeklik içerisinde toplumsal ve bireysel bağlamda incelenecektir.Çakırcalı düzen karşısında bir güç olduğu için, yararlılıkları yanında şiddeti de içeren bir güç olmuştur.O nedenle toplumsal ve bireysel duruşu için erdem, güç ve şiddet gerçekliğinde ayrı ayrı incelenecektir.

Araştırma sonucunda siyasal düzene karşı çıkmış ve içinden çıktığı topluma kendini kabul ettirebilmiş bir efenin; sosyal gerçeklikte erdem, güç ve şiddetle var olduğu sonucuna ulaşılabacaktır.

## 1-Toplumsal Bağlamda

### A)Erdemli yönü

Yaşar Kemal ' in “ Çakırcalı Efe ” adlı yapıtında, odak figür olan Çakırcalı Mehmed Efe'nin erdemli yönü, olay örgüsünün, uzamların ve izleklerin yardımıyla kurguda işlenmiş ve okuyucuya aktarılmıştır.Yazar, Çakırcalı'yı, tüm hayatı boyunca, yalandan uzak, haksızlığa tahammülü olmayan ve muhalif duruşunu hiçbir zaman bozmayan bir karakter olarak anlatmıştır .

Çakırcalı ' nın babası Ahmed Efe, bir Osmanlı Çavuşu olan Hasan Çavuş tarafından öldürülmüştür. Bu Çavuş, aynı zamanda Ahmed Efe ' nin çok yakın bir dostu, adeta kardeşi gibidir. Fakat Hasan Çavuş onu arkasından vurmuştur.Çavuş, bir gün Ahmed Efe ' den yardım istemeye gitmiş ve onun iyi niyetini kullanarak kandırmış , boş bir anında kafasından vurmuştur . Bu Osmanlı hükümetinin aldığı toplu bir karardı . İzmir'de, Aydın'da, Bergama'da ve daha bir sürü yerde, nice Ahmed Efeleri öldürmüşlerdi. Ahmed Efe'yi öldürme işini de dostu olan Hasan Çavuş' a devretmişti Osmanlı Hükümeti.Bunun sebebi de, yüze inen eşkıyalar silahlarını, kızanlarını bırakmıyorlar,istedikleri köylere silahlarıyla ve kızanlarıyla birlikte yerleşiyorlar. Vukuat falan yapmıyorlar ama birer derebeyi kesiliyorlar. Yani hükümet içinde hükümetlik yapıyorlar.Öldürüldüklerinde , bu problem ortadan kalkacaktı.Plan buydu. Ahmed Efe' nin öldüğü haberi, köyünde duyulduğunda karısı yani Çakırcalı ' nın annesi Hatçe'nin tepkisi, hem kızgınlık hem de üzüntü dolu olmuştur. “*Demedim mi Efem sana! Demedim mi, Osmanlıya inan olmaz. Demedim mi Efem!*” (Kemal,12 )

Hatçe Hatunun bu sözünden anlayacağımız üzere, Hatçe Hatun daha önce kocasını Osmanlılara güvenmeme konusunda uyarmıştır. Bu onun ileri görüşlülüğünün bir göstergesi olmakla beraber , aynı zamanda oğlu Çakırcalı ' nın da ileri görüşlü bir kişi olacağının ipuçlarını verir. Memed annesinin bu sözleriyle büyümüştür. *“Yıllar yılı kulağında bir ağıt sesi, anasının sesi: “ Demedim mi Efem? Demedim mi Osmanlının dostluğu olmaz. Al ile avlanan Efem! Kötünün eliyle giden Efem!” (Kemal,12 )* Yazar,burada Çakırcalının büyürken aynı zamanda tecrübelendiğini okuyucuya aktarmaya çalışır. Annesinin bu sözleri Çakırcalının hep aklındadır ve ileride o da babası gibi bir eşkıya olduğunda, Osmanlılara güvenmeyeceğini, asla gerçek birer dost olamayacağını anlamaktadır. Yazar , Çakırcalı'nın , ailesinin ve çevresindekilerin yaptığı yanlışlardan dersler çıkararak daha tehlikeli bir eşkıya olacağının ipuçlarını vermiştir .

Çakırcalı Efe ' nin babası Ahmed Efe de, aynı çakırcalı gibi erdemli, dürüst, fakirin, köylünün dostu olan bir eşkıyadır. Bunu karısı Hatçe ' nin sözlerinden anlıyoruz. *“ Baban dağdan eve indiğinde köy, düğün bayram ederdi. Efe geldi deyin. Fıkara kızların çeyizini düzer, delikanlıların başlığını verirdi. Hastalara ilaç,yoksullara ekmek olurdu. Baban işte böyle bir efeydi, Memedim Efem derdim.Osmanlıya güvenme o herkese güvenirdi. Yüreği temizdi. Osmanlı kahpelik ettisonunda.Kahpe Osmanlı.” (Kemal 14)* Karısı Hatçe ' Osmanlıya hiç güvenmemesine karşın, Ahmed Efe öyle değildi. Saf, iyilik dolu bir eşkıyaydı.Düze indiğinde Hasan Çavuş ile yakın dost olmuştu ve ölümü de o “ dostunun “ elinden oldu.İyi niyeti ve saflığı Ahmed Efe' nin sonunu getirdi.”

Yazar Yaşar Kemal, bu bölümde Çakırcalının ileride nasıl bir eşkıya olacağının sinyallerini okuyucuya büyük bir ustalıkla aktarmıştır. Babası gibi, zenginden alıp fakire veren, mazlumun hakkını koruyan bir eşkıya olacaktır o da. Babası gibi herkes tarafından sevilecek, sayılacaktır. Fakat , babasının yanlışlarından ders çıkarıp aynı hataları yapmayacaktır . Annesi de ona bu konuda yardımcı olmuştur ve Çakırcalının karakteri, ailesinin ve yaşadıklarının da etkisiyle şekillenmiştir.

Çakırcalı, romanda Osmanlı hükümetinin ve Osmanlının adamlarının başta babasına yaptıkları olmak üzere tüm kötülüklerine rağmen, onlara her zaman saygılı davranmış,yalandan dahi kaçınmıştır.Erdemli duruşunu ne olursa olsun bozmamıştır.Savaşması gerektiğinde savaşmış,fakat savaştığında da tam savaşmıştır.Osmanlıya, ağalara ve diğer eşkıyalara karşı taviz vermemiş, şiddetli yönünü göstermiştir onlara.Ancak “düşmanı” olarak nitelediği kişiler arasında, bazılarına zarar vermekten kaçınmıştır. Askerlerin emir kulu olduklarından ve kendi istekleriyle değil emir altında olduklarından dolayı onları çatışmalarda incitmekten elinden geldiğince kaçınmıştır.“ *Çakırcalı çarpışmalarda asker vurmuyordu. Zaptiyeyi ot gibi biçerken, askere dokunmuyordu bile. Denebilir ki Çakırcalının takibine giden hiçbir askerin burnu kanamamıştır.Can kurtarmak için yılanı sarılmalar başka . Asker de bunu biliyor, o da Çakırcalıyı elinden geldiğince koruyordu .” ( Kemal, 106 )*

Çakırcalı köylünün ve fakirin koruyucusu olmuştur on beş yılı aşkın eşkıyalık hayatında. Köylünün ve fakirin hakkını korumuş, Osmanlının bile gücünün yetmediği yerde imdatlarına yetişmiştir. Zenginden parasını alıp fakire, ihtiyacı olana vermiştir. Kendisinden önce fakiri, köylüyü düşünmüştür. Onlara yıllarca iyilik yapmıştır ve bunu

cidden istediği için yapmıştır.Çakırcalı kağıt üstünde bir eşkiya olarak görülebilir fakat eşkiyadan çok daha fazlası olmayı başarmıştır halkın gözünde. Yazar Yaşar Kemal, Çakırcalının halk üstündeki etkisini okuyucuya büyük bir ustalıkla anlatmayı başarmıştır. Çakırcalı, kimi zaman dertleşecekleri bir dost olmuştur, kimi zaman dertlerine bir çare, kimi zaman baba kimi zaman kardeş olmuştur köylü için.Bu erdemli duruşu onlar üstünde hem büyük bir saygı hem de büyük bir sevgi aşılarmıştır. Ne olursa olsun, hiçbir köylü Çakırcalının yerini hiçbir Osmanlı askerine, çavuşuna söylemez.Ama korkusundan değil, sevgisinden.Yazar Yaşar Kemal, Çakırcalıya olan bu sevgiyi okuyucuya bir sanatçı ustalığıyla aktarmıştır .

Çakırcalı asla kendi istekleri için haraç kesip insanları soyan bir eşkiya olmamıştır. Hep fakir fukara için çalışmış zenginlerden aldığı parayla onları mutlu etmeye çalışmıştır. Hatta bunun için kaçırdığı kişilere çok iyi bakmıştır, kaldığı yerde onları bir misafir gibi rahat ettirmiştir. *“(...) Para almak istediklerini dağa kaldırıyor, onlara izzeti ikramda bulunuyordu.Dağa kaldırılanlardan birçoğunun sonradan söylediklerine göre,Çakırcalı dağda onları evlerinden daha çok rahat ettiriyormuş, sofrasında kuşsütü bile eksik değilmiş. Tutsağın kahvesi, tütünü, gazetesi, her bir şeyi tamam olur, Efeden son derece nazik muamele görürmüş. (Kemal,119)* Burada yine Çakırcalı'yı Çakırcalı yapan özelliklerden birini okuyucuya aktarmıştır yazar. Hem diğer eşkiyaların aksine kendisi için para almıyor, hem de halk için aldığı paranın gerçek sahiplerini misafir ediyor, onlara adeta bir tatil yaşıyor.

Çakırcalı, kendisi de toplum için ne kadar önemli olduğunun farkındadır ve diğer eşkiyalardan farklı olduğunun da farkındadır.Bu nedenle kendisini yakalamak ,



öldürmek isteyenlerin nedenlerini anlayamaz. “ *Bu Mehmet Efendi beni bilmiyor mu? Ben fakir fukaranın dostuyum, bilmiyor mu? Ben dağa çıktım çikalı bir tek hırsızlık yapmadım, bilmiyor mu? Öyleyse beni yıllar yılı babasını öldürmüşüm gibi neden kovaladı.*” ( Kemal , 126 ) Yazar, okuyucusuna Çakırcalının yüreğinin ne kadar temiz ve ne kadar iyi kalpli bir insan olduğunu anlatmaya çalışmıştır roman boyunca. “ *Halbuki Çakırcalı eşkıyalığı, adam öldürmeyi sevmiyordu. Adam öldürmek,soymak, eşkıyalık yapmak zorunda bırakılmıştı. Demek ki öldürdüğü soyduğu insanlardan sorumlu değildi. Kendisini eşkıyalığa zorlayan kuvvetti. Bu neydi? Padişah mı, millet miydi? Suç onların. Birinden birine yükleyemiyordu suçu ama bildiği şey, kendisi hiç mi hiç suçlu değildi. Yüreği temizdi. Yedi yaşında bir çocuğun yüreği gibi. Kime kıymıştı şimdiye kadar? Hasan Çavuşa, kendi adını kullanarak halka zulmedenlere, Padişahın adamı olan Çerkezlere, Arnavutlara , yedi meci diye için zaptiye yazılıp, kendisini öldürmek için arkasına düşenlere kıymıştı .Haksız mıydı? ” ( Kemal,110 )*

## **B)Güçlü Yönü**

Yazar Yaşar Kemal, Çakırcalı Mehmed Efeyi okuyucuya aktarırken, onun güçlü yönünü de ön plana çıkarmıştır. Çakırcalıyı roman boyunca, zeki, ileri görüşlü, cesur bir eşkıya olarak gösterirken bu özelliklerinin yarattığı gücü okuyucuya büyük bir ustalıkla anlatmayı başarmıştır.

Çakırcalı, roman boyunca yaşadığı birçok tehlikeli durumlardan, zekasının, ileri görüşlülüğünün ve cesaretinin yardımıyla sıyrılmayı başarmıştır. Bu özellikleri, onda büyük bir güç oluşturmuştur. Yazar, Çakırcalının bu gücünü okuyucuya, kimi zaman başka bir eşkıya ve kızanlarının karşısındaki duruşuyla, kimi zaman Osmanlıya karşı tavrıyla aktarmıştır.

Çakırcalının döneminde Osmanlı hükümetine olan güven sıfırdır. Halk Osmanlı hükümetini sevmez, güvenmez ve çare olmasını beklerken onlara büyük bir dert olur. Çünkü hükümet, rüşvet alır, yolsuzluk yapar, Ağaları destekler ve kendi halkına zulmeder. Herkesin ağızında aynı söz vardır : “ *Osmanlıya güven olmaz*” ( *Kemal*, 9 ) .Daha romanın en başında karşılaştığımız bu söz ile yazar, ileride Çakırcalının Osmanlının yapamayacağı şeyleri yapıp, halkın koruyucusu olacağının sinyallerini verir. Aynı zamanda bu durum, kurtarıcı arayan halkın kendini Çakırcalının kollarına bırakarak odak figürün gücünün artmasını sağlar.

Çakırcalı eşkiya olmayı kendisi seçmemiştir, şartlar onu eşkiyalığa sürüklemiştir. Babasının ölümünden sonra etrafındaki insanların söyledikleri, onu eşkiya olmaya mecbur etmiştir. “ *Bir yanda anası, bir yanda Hasan Çavuş, bir yanda da yoksulluk. Kaçakçılık o kadar kazandırmaz.Onun da sonu kurşun... Sonra elalem ne diyecekti? “ Bakın şu Çakırcalı Ahmed’in oğluna! Babasının katili elini kolunu sallayıp gezer, o da öyle bakar. Tüh erkekliğine! Çakırcalı Ahmed’in oğlu olsun da bir adam... ” Sonra Hacı eşkiya... Ne diyecekti? “ Ben ona Kamil Ağanın, Halil Beyin yardımını da temin ettim, gene adam olmadı. Ah Ahmed Efe! ” diyecekti. “ Senden bir oğul kalmadı. Bir tavşan, bir kara taş kaldı , ” diyecekti. ” ( Kemal, 29 )*

“*Sonra, içerde, dışarda, herkes ne diyordu? “ Çakırcalı bir çıksın dışarı... Hele bir çıksın, o Hasan Çavuş görür. Hem babasını öldürsün, hem tutsun nahak yere hapislerde süründürsün. O görür. Çakırcalı Çakırcalıysa onda koymaz öcünü.”* ( *Kemal*, 29 ) Tüm bu dış baskı sonunda eşkiya olan Çakırcalı hiçbir zaman adam öldürüp parasını alan bir eşkiya profili çizmemiştir. Her zaman zenginden alıp fakiri doyuran, köylünün, zavallının hakkını arayan, Osmanlının gücünün yetmediği

yerlerde imdada yetişen bir eşkıya olmuştur.Onun bu gücü, korku salmasından, şantaj yapmasından değil , içindeki iyi niyetten gelmektedir . Tüm mazlumun dostu olan Çakırcalı, gücünü aynı zamanda onlardan almaktadır. Çünkü arkasında her zaman güvenilebileceği fakir ama yürekli insanlar vardır.

Bu güveni sağlamak kolay değildir elbette. Çakırcalı ince eleyip sık dokumuştur halk konusunda. Adımlarını zekice atmıştır. Fakir fukaranın güvencesi olmuştur her yerde. Gittiği her yerde köylüye yardım etmiş, evlenenlere yardımlarda bulunmuştur.“*Ağa, köyde ne kadar nişanlı, ne kadar gelinlik, fukara kız var? Ne kadar nişanlı delikanlı var fukaralıktan evlenememiş? Onları isterim senden .” (Kemal,43 )*

Yazar Yaşar Kemal, burada Çakırcalının akıllıca hamlesini okuyucuya aktarmıştır. Çakırcalı halka hem yardım ederken aynı zamanda da onların güvenini kazanmaktadır. “*Büyük bir düşman kazandık Hacı! Büyük bir dost tutmalıyız. Daha büyük.Hasan Çavuşu haklamadan önce...*” ( Kemal,42 ) Bu alıntı Çakırcalının ne kadar zeki ve ileri görüşlü birisi olduğunun kanıtıdır. Çünkü Çakırcalı bilir, bir eşkıyanın güvenilebileceği bir yatağı olmadan, o eşkıya her zaman diken üstündedir, tehlikededir. Bunun için halkın ona tamamen güvenmesi gerekmektedir. Çakırcalı bunu başarmıştır.Halk, Çakırcalıyı Osmanlıdan üstün görmektedir ve dertleri olduğunda ilk Çakırcalıya koşmaktadır. Çakırcalı halkın gözünde o kadar büyümüştür ki, halk onu evliya olarak bile görmektedir. “ *Çakırcalının nişanlı, fukara kızlara çeyiz, yoksullara yardım yapışı on iki köyden taşmış, bir sevinç yeli gibi eteklerden Aydın ovasına, Ödemiş, Karıncalının Yörüklerine, ta İzmir’e kadar ulaşmıştır. Son yıllarda böyle davranan ilk efeydi Çakırcalı. Namaz kıldığı, bir evliya olduğu, ona kurşun geçmediği de bununla birlikte ortalığa yayıldı. ” ( Kemal,45 )* Bu alıntıda, yazar Yaşar

Kemal , Çakırcalının halk tarafından nasıl sevildiğini ve sayıldığını göstermektedir . Çakırcalı halkın gözünde kurtarıcıdır, kahramandır. Adam öldürmesini, zenginleri soymasını suçtan saymazlar , hep en iyiyi ve en doğruyu yapacağını bilirler . Halkın gözünde kurşun geçirmeyen bir evliyadır adeta. “ *Çakırcalı zengin soyuyordu. Fabrika yakıyordu. Önüne geleni öldürüyordu.*

*Artık hükümet ortadan silinmiş gibiydi. Dövüşü, kavgası olan, zulüm gören,yoksulluğa düşen, kız kaçıran, hükümete değil, Çakırcalıya geliyordu. Çakırcalı birmahkeme, Çakırcalı bir maliye, Çakırcalı doktor, Çakırcalı ilaçtı. ” ( Kemal, 56 )*

Halk, taptıkları Çakırcalı için her şeyi yapmaya, hatta canlarını bile vermeye hazırdılar. Tüm işkencelere ve uğradıkları kötü şeylere rağmen, hiçbiri Çakırcalının adını ağzına dahi almamıştır.“ *O köyler köy oldu olalı , ne eşkıyadan , ne hükümetten , ne ağadan, Çakırcalı’ dan gördüğü iyilik kadar iyilik görmüştü. Üstüne titriyorlardı. Çakırcalı bu köylere geldiği zaman hiçbir tedbir almıyor, burada elini kolunu sallaya sallaya dolaşıyordu. Bu köylerde herhangi bir kişiyi hükümet kuvvetleri yakalasa da işkenceye çekse hiçbiri ölünceye kadar ağzını açmazdı. Bu biçim olaylar çok olmuştu. Yüzlerce kişi sopa altına çekilmiş, hapsedilmiş, ama hiçbirisi Çakırcalı lafını ağzına almamıştı.” ( Kemal, 90 )*

Köyde Çakırcalı, hep bulunması gereken bir kurtarıcı, bir ihtiyaçtır halk için. Onun gücünün kanatları altında olan köylü halkı Çakırcalı’nın yokluğunu feci bir şekilde hisseder. “*Çakırcalı gitti gideli bir kanatları kırılmıştı. Ağalar, eşraf, beyler gene başkaldırmıştı. Köprüler, Çakırcalı’nın emriyle beylerin yapmakta oldukları köprüler yarım kalmış, yollar bozulmuştu. Çakırcalı bu kadarcık az zaman içinde halkı yılmış, gücünü yitirmiş buldu. Ortada bir perişanlık vardı. Çakırcalı bir hoş oldu. Gözleri*

*yaşardı. Demek ki bu halka Çakırcalı çok gerekti.Gitti gideli ağalar, beyler ne zulümler etmemişlerdi!” ( Kemal,138 ). Yaşlı bir köylünün, Çakırcalıya söylediği söz, Çakırcalının gücünü ve gerekliliğini ortaya sermektedir.“ Oğlum bir daha bir yerlere kaybolma.Allah seni başımızdan eksik etmesin. Sen gittin de ağalar zor geldi, Osmanlı zor geldi. Gitme oğlum bir yerlere. Serçeler şahin oldu sen gidince.”*

### **C)Şiddetli Yönü**

Yazar Yaşar Kemal, Çakırcalı için, roman boyunca soylu, merhametli, fakir fukaranın dostu olan bir eşkıya profili çizmiştir.Fakat Çakırcalı aynı zamanda çok şiddetli, toplumun ve kendisinin, örf, adet, gelenek ve değerlerinden kesinlikle ödün vermeyen biri olarak da karşımıza çıkar. Yazar, Çakırcalının ne zaman ve kimlere şiddetli, ne zaman ve kimlere merhametli olması gerektiğini okuyucuya başarıyla aktarmıştır. Bu dengeyi herkesin kuramayacağını ve bu nedenle herkesin Çakırcalı gibi olamayacağını anlatmıştır.

Çakırcalı, kime ne zaman güvenmesi gerektiğini ve nasıl davranması gerektiğini çok iyi bilir. Çünkü hem ailesinin ve çevresinin yaptığı hatalardan dersler çıkarmıştır hem de her adımını büyük bir titizlik ve ustalıkla atmıştır. Bu nedenle kimlere güvenir veya taviz verirse, sonuçlarının ne olacağını adı gibi iyi bilir. Herkese karşı tutumu farklıdır. Köylünün, fakirin, fukaranın ve mazlumun hep yanında durup onları ne olursa olsun korurken, Osmanlıya, diğer efelere, diğer eşkıyalara ve ağalara asla taviz vermez. Herkese karşı olduğu gibi onlara karşı da erdemli duruşunu kaybetmez ancak sınırını da iyi bilir. En ufak hatasını kolladıklarından adı gibi emindir. Bu nedenle halka zulmeden bu kötü karakterlerin gözünde korkulması gereken astığı astık kestiği

kestik bir eşkıyadır. Bu şiddetli yönü, ağaların ve diğer eşkıyaların üzerinde çok etkili olmuştur. Köylüye, fakire, fukaraya zulmedemez hale gelmişlerdir. “ *Ağaların başındaki kılıç o! Hiçbir ağa bir fukaraya haksızlık edemiyor.* ”

(Kemal,74) Halka zulmeden herkese, zaptiyelere, Osmanlının yüksek rütbe komutanlarına yapmadığını bırakmaz Çakırcalı. Halkı, fakiri fukarayı ezen kim varsa hepsinin karşısındadır. Onların köylüye acımadığı gibi, Çakırcalı da onlara acımaz.

## 1 – BİREYSEL BAĞLAMDA

### A-Erdemli yönü

Yazar Yaşar Kemal, okuyucuya O Osmanlıya, zaptiyelere, ağalara ve diğer eşkıyalara kök söktüren, başlarına bela olan Çakırcalının uzun boylu, iri yarı, korkutucu olduğunu düşündürürken, tam tersi özelliklere büründürüyor romanda. Kişilik açısından da beklenenin aksine gayet sakin, iyilik dolu bir eşkıya olarak çıkartıyor karşımıza Çakırcalıyı. “ *Ünü bütün Avrupa’yı saran bu korkunç eşkıya karşısında şaşırılmışlardı. Kibar, nazik bir efendi idi bu Çakırcalı. Halbuki onlar neler ummuşlardı gelirken. Bir dev ile karşılaşacaklarını sanmışlardı. Karşılarında orta boylu, halim selim bir adam görünce hayretten hayrete düşmüşlerdi.* ” ( Kemal,84 )

Çakırcalının bu özellikleri, onun haraç kesip adam öldüren tipteki eşkıyalardan farklı olduğunun altını çizmek için kullanılmıştır yazar tarafından. “ *Haksızlıklar, densizlikler, zaptiye, Osmanlı karşısında kaplan kesilen Efe aslında çok kibar,vakur, alçakgönüllü ,hatta halim selim denecek kadar sesiz bir adammış.* ” (Kemal,119)Yazar, Çakırcalının toplumsal olduğu gibi bireysel olarak da erdemli duruşunu koruduğunu belirtmiştir.

Çakırcalı Çakırcalı olalı kendisi için hiçbir zaman zengini soymamış, kimsenin hakkını yememiştir. Her zaman köylü halk için yapmıştır yaptıklarını. Yine de parasını almak

için hiçbir zenginin canını yakmamış, onlara iyi davranmıştır. Hatta 300 lira aldığı bir ağaya, ihtiyacı vardır diye yüz liralık kısmını bırakmıştır. “ *Hacı, yüzünü Ağaya geri ver. Belki bu günlerde bir haceti vardır.*” (Kemal,41). İhtiyacı olduğu için aldığı paranın bir kısmını geri bırakmak Çakırcalı dışında diğer hiçbir eşkiyadan beklenecek bir davranış değildir. Bu tür davranışlardır Çakırcalıyı Çakırcalı yapan ve diğer eşkiyalardan ayıran. Hatta Çakırcalı aynı ağadan bu paralar için özür bile dilemiştir. “ *Ağa senin için çok akıllı adam derlerdi de... Gerçekten akıllıymışsın. Keşke senin gibi dostum olaydı. Kusura kalma para için biz daha yeni eşkiyayız. Para gerekti.*” ( Kemal, 41 )Yazar okuyucuya, bu alıntılarla, aldığı paralar için özür dileyen ve ihtiyacı vardır diye bir kısmını bırakan Çakırcalının ne kadar merhametli ve saygılı bir eşkiya olduğunu anlatıyor.

Eski bir eşkiya olan Posluoğlu karakteri, yazar tarafından Çakırcalının erdemli duruşunu öne çıkarmak için kurguda kullanılmış ve işlenmiştir. Çakırcalı Posluoğlu’nu çetesine katar . Fakat Posluoğlu ’ dan şüphe duymaya başlar ve öldürür. Yaptığı bu hareketten ötürü çok pişman olur ve üzüntü duyar. “*Çakırcalı, taş yürekli Çakırcalı Efe oturmuş Posluoğlunun başucuna, ağlıyordu. Bir efe kızanlarının karşısında ağlıyordu. Sonra elini yüzünü yuyup, aptes aldı, namaza durdu. Namazı da doğru dürüst kılamadı. Ağzını bıçak açmıyordu.*” (Kemal,55) Çakırcalı bu olaya çok üzülmüştür. Zaptiyeleri, halka zulmeden eşkiyaları, ağaları hiç acımadan öldürürken, sadece bir kişiyi öldürdüğü için bu kadar üzüntü duyması ve ağlaması, beklenen bir davranış değildir. Onun için insan hayatı çok değerlidir. Haksız yere canına kıydığını düşündüğü Posluoğlu ’ na merasim yaptırmak ister. “ *Posluoğlunu şanlı şöhretli, hocalı Kuranlı gömdürecek, yüz liraya da ona bir mezar yaptıracaksın.*” (Kemal,55)

Öldürdüğü kişinin ölüsüne bile saygı gösterir Çakırcalı. Bu alıntıda Çakırcalının insanların ölü ya da diri olduklarına bakmadan saygı gösterdiğini okuyucuya aktarmıştır yazar.

Çakırcalı 'nın Iraz adında bir karısı vardır. Çakırcalı evinde de Iraz'a karşı o erdemli duruşunu sürdürür. Çok iyi bir eştir. Iraz ' ı tüm kalbiyle sever. Iraz onun için dosttur. Başka bir kıza sevdalanır Çakırcalı ve bunu Iraz ' a söyler. O kadar yakındırlar Iraz ile. Iraz, o kıyla evlenmesine izin verse de Çakırcalı hiç rahat değildir bu konu hakkında. *"Iraz razı olmasına rağmen, bu tavuk boğazlar gibi adam boğazlayan eşkiya,onun üstüne evlenmeye vicdanını bir türlü razı edemiyordu. Iraz kadındı. Dosttu. Fedakardı. İlk göz ağrısıydı. Kendi yüzünden çekmediği bela kalmamıştı.*

*Eve gelip attan iner inmez doğru Iraz'a gitti :'Iraz' dedi, kusuruma kalma. Çok çok kötü bir iş bu! Olmadı, yenemedim kendimi. Sana layık değil."*( Kemal,80) Kızın babası ise, hiç sıcak bakmaz bu evliliğe. Kızını bir "eşkiya" ile evlendirmek istemez. Fakat Iraz devreye girer ve kızın babasıyla konuşup ikna eder. *"Ben Çakırcalının avradı Iraz'ım. Aç gözünü de bana iyice bak! Sen Efe'ye kız vermiyormuşsun. Hemen köye dön, kıyı ver. Efemi sizin gibilerine rezil ettirmem, Ağa. Efe seni bir kıyı için öldürürse, ona namus, ben seni öldürürsem bana şeref. Haydi köye... Düğününü elinden yap."* (Kemal,83) Bir kişinin, eşinin sevdiği kıyı babasıyla konuşması ve kıyıyı verme konusunda onu ikna etmesi yine beklenmeyen bir davranıştır. Iraz ve Çakırcalı arasındaki ilişki o kadar gelişmiştir ki, Iraz kocası olan Çakırcalı'nın başka bir kıyı ile evlenmesini sağlamıştır.



## B- Güçlü Yönü

Babasının iyi niyetinden yararlanıp, onu arkadan vuran “dostu” Hasan Çavuş’u öldürmesi gerektiğini hisseder Çakırcalı. Kendi isteği değildir, öyle bir eşkıya, öyle bir insan değildir. Dış baskılar sonucu bu karara varmıştır. Hasan Çavuş da bilir bunu. Onu öldürmeye geleceğini, babasının intikamını almaya geleceğini bilir ve korkar. Ne de olsa Ahmed Efe ’ nin oğludur. Hasan Çavuş, Çakırcalıdan da kurtulmak ister. Onu hapse attırmaya çalışır ve bunun için elinden geleni yapar. *“Bu sırada Ödemiş’te Çakırcalının çıktığını duyan Hasan Çavuş tutuşmuş, onu yeniden tevkif etmek için bahaneler icat etmeye başlamış, bir bahane de bulmuştu. Yıllar önce yapılmış bir hırsızlığı ona yüklemişti. Onu tevkif etmek için de köyüne gelmişti.”* ( Kemal,30 ) Bu alıntı, yazarın Çakırcalının bireysel bağlamda da ne kadar güçlü olduğunu gösterir. Babasının katili ondan ölümüne korkmaktadır

## C-Şiddetli Yönü

Hasan Çavuş, Çakırcalıyı hapse attırıp ondan kurtulmak ister. Aynı zamanda evine gidip annesi Hatçe’ye kötü sözler sarf eder. Bu hareketi, Çakırcalı için damlayı taşıran son damla olmuştur. Artık öldürülmesi şarttır Hasan Çavuşun. Çakırcalı Hasan Çavuş’u öldürür. Burada yazar Çakırcalının bireysel bağlamda ne kadar şiddetli bir eşkıya olduğunu okuyucuya aktarır.

Çakırcalıya eşkıya olma sürecinde yardımcı olan, hep yanında bulunan Hacı Eşkıya onun için çok önemlidir. Babasının da arkadaşı olan bu kişi, Çakırcalının Çakırcalı olmasında büyük pay sahibidir. Hacı Eşkıyanın karısı, başka bir erkekle kaçır. Çakırcalı da bu ikisini öldürür. Yazarın, bireysel bağlamda Hacı Eşkıyaya ne kadar

önem verdiğini gösterdiği bu olayda, Çakırcalının kimseye taviz vermediğini de okuyucuya anlatmıştır.

Çakırcalı, isteklerini yerine getirmeyen ağalara ve zenginlere hiç acımadan cezalarını verir. Bireysel olarak birçok ağa ve zengini cezalandırmıştır. O zamanlar Osmanlıda eşraflar bazı eşkıyaları tutarlar yatakları olmaları karşılığında. Sorun çıkarsa onları çağırırlar ve eşkıyalara istediği kişileri öldürtürler.Tevfik Bey de bir eşraftır ve Çakırcalının yatağıdır.Bir gün ondan amcasının oğlunu öldürmesini ister fakat Çakırcalı bunu kabul etmez ve Tevfik beye bir tokat atar.Burada, Çakırcalının ne kadar erdemli ve şiddetli olduğunu,değerlerinden ödün vermediğini yazar okuyucusuna aktarmıştır.

## SONUÇ

Dünya tarihlerinde, sıkıntıda olan tüm milletler hep bir kurtarıcı, bir kahraman arayışı içinde olmuşlardır. Bu kurtarıcının kollarına kendilerini atmaya hazırlamışlardır. Bu kurtarıcı hem onları bu sorunlarının çözümü olacaktır hem de onları ateşleyecektir. İşte o zamanlar Osmanlıda, fakirin fukaranın, mazlumun ve köylünün kurtarıcısı olmuştur Çakırcalı. Onlar için hem dertleşecekleri bir dost, hem de dertlerine çare olmuştur.

A Türk Dili ve Yazını dersi kapsamında hazırlanan bu tezde, Yaşar Kemal'in "Çakırcalı Efe" adlı romanının, romana adını veren odak figürü Çakırcalı Mehmed Efe, toplumsal ve bireysel bağlamlarda erdemli, güçlü ve şiddetli yönleriyle ele alınmıştır. Romanında, Osmanlı halkı için mükemmel bir kurtarıcı yaratan Yaşar

Kemal, kendi evrensel dünya görüşünü de okuyucuya Çakırcalı ile aktarmış, efe olarak bireysel ve toplumsal var oluşun erdemli ve güçlü olmaya; gerekirse şiddet de kullanmaya borçlu olduğunu ortaya koymuştur.

## Kaynakça

- KEMAL, Yaşar.Çakırcalı Efe,Yapı Kredi Yayınları,2010